

Література:

1. Аакер Д.А. Создание сильных брендов / Пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Издательский дом Гребенникова, 2008. – 440 с.
  2. Ведерникова О.А., Авраменко К.Г. Имидж организации как фактор конкурентного преимущества // Бизнесинформ. – 2008. – № 3. – С. 141 – 144.
  3. Ковальчук С.В., Деркач О.О. Використання брендів ідей в харчовій промисловості // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – № 5. Т. 3. – С. 73-75.
  4. Перція В. Брендінг: курс молодого бойця. – СПб.: Питер, 2005. – 208 с.
  5. Поліщук Т.В. Перспективні напрямки розробки успішних брендів в Україні // Актуальні проблеми економіки. – К., 2009. - № 7. - С. 129-137. – С. 131.
  6. Сайт журналу Фокус: <http://focus.ua/charts/143859>.
- Рецензент: д.е.н., професор Гончаров В.М.*

УДК 631. 1. 016

РОЗВИТОК ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Тютюнник М.Г., к.с-г.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто організаційно-правові форми господарювання у сільському господарстві Полтавської області, виробництво ними продукції та рівень рентабельності по видах. Зосереджено увагу на необхідності вдосконалення спеціалізації та внутрішньогосподарського механізму господарювання підприємств.

The article examines the organizational and legal entrepreneurship forms in agriculture of the Poltava region, the production and the level of its profitability by each types. The attention is focused on the necessity of improving the enterprises' specialization and the internal economic mechanism of entrepreneurship.

Постановка проблеми. У Полтавській області у процесі реформування аграрних підприємств створено сучасні виробничі структури. Проблема ефективного розвитку нових агроформувань до цих пір залишається актуальною. Особливої уваги заслуговують питання виробництва продукції за категоріями господарств та рівень продуктивності основних галузей.

Багатоукладність економіки та розвиток способів господарювання на засадах приватної власності загострює проблему спеціалізації та внутрішньогосподарського механізму господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі розвитку сучасних аграрних підприємств країни присвячені публікації вітчизняних науковців: В.Я. Амбросова, П.І. Гайдуцького, В.П. Галушка, М.В. Зубця, П.М. Макаренка, Л.І. Михайлової, П.Т. Саблука та ін. Проте в умовах внутрішньої та зовнішньої конкуренції, підвищеного ризику діяльності існує потреба у аналізі результатів ефективності виробничої діяльності сучасних організаційно-правових форм господарювання, вивчення проблеми їх спеціалізації та удосконалення внутрішньогосподарського механізму господарювання.

Постановка завдання. Метою статті є визначення стану та результатів виробничої діяльності сучасних агроформувань регіону, а також розробка пропозицій по поглибленню їх спеціалізації та відпрацюванню внутрішньогосподарського механізму господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку 2000 року проведено реорганізацію колективних і державних підприємств у нові організаційно-правові форми ринкового типу: приватні, приватно-орендні, державні підприємства, господарські товариства, у тому числі акціонерні товариства, фермерські господарства та їх об'єднання – холдингові компанії, концерни, агроконсорціуми, асоціації та ін. Кожна із цих структур має особливості, певні переваги і недоліки, але всі вони здійснюють підприємницьку діяльність і виробляють сільськогосподарську продукцію.

Важливо зауважити, що кожна організаційно-правова форма базується на певній формі власності, яка може реалізуватися у різних формах господарювання.

Сучасні виробничі структури це приватновласницькі підприємства. У Полтавській області, як і у інших областях України, у процесі реформування сформовано два сектори сільськогосподарського виробництва, які базуються на приватній та державній формах власності. Приватний сектор охоплює сільськогосподарські підприємства, які функціонують на засадах приватної та кооперативної форми власності. На початок 2011 року в області налічувалось: 366 господарських товариств (15,5 %) проти 410 на початок 2006 року, 200 приватних підприємств (8,4 %) проти 225 на початок 2006 року та 33 виробничих кооперативи. Крім цього, виробництвом сільськогосподарської продукції в області займаються 1650 фермерських господарств, 97 підприємств інших форм господарювання, а також власники землі в колективних садах і господарствах. Усі виробники, крім державних підприємств, утворюють приватний сектор (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість підприємств за організаційно-правовими формами господарювання у сільському господарстві Полтавської області, 2006-2010 рр.

Показники	2006 р.		2007 р.		2008 р.		2009 р.		2010 р.	
	одиниць	відсотків до загальної кількості	одиниць	відсотків до загальної кількості	одиниць	відсотків до загальної кількості	одиниць	відсотків до загальної кількості	одиниць	відсотків до загальної кількості
Усього	2353	100	2336	100	2402	100	2366	100	2368	100
Господарські товариства	410	17,4	397	17,0	283	15,9	282	16,1	366	15,5
Приватні підприємства	225	9,6	214	9,2	216	9,0	215	9,1	200	8,4
Виробничі кооперативи	41	1,7	39	1,7	35	1,5	36	1,5	33	1,4
Фермерські господарства	1527	64,9	1540	65,9	1626	67,7	1603	67,8	1650	69,4
Державні підприємства	21	0,9	20	0,8	21	0,9	22	0,9	22	0,9
Підприємства інших форм господарювання	129	5,5	126	5,4	121	5,0	108	5,0	97	4,1

Аналіз наведених даних табл. 1 засвідчує, що кількість підприємств за останні 5 років практично не змінилася. Це можна пояснити тим, що в області реформовані усі аграрні підприємства. Разом з тим, можна відмітити незначне зменшення господарських товариств, приватних підприємств та кооперативів відповідно на 44, 25 та 8 одиниць, а кількість фермерських господарств у 2010 році збільшилась на 123 одиниці.

Виробництво продукції сільського господарства за категоріями господарств наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Виробництво продукції сільського господарства за категоріями господарств (у порівняльних цінах 2005 року; млн. грн.)

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Сільськогосподарські підприємства					
Продукція сільського господарства	2355,6	2572,5	3275,3	3094,1	2703,1
Продукція рослинництва	1657,6	1871,6	2557,6	2301,9	1883,9
Продукція тваринництва	698,0	700,9	717,7	792,2	819,2
у тому числі фермерські господарства					
Продукція сільського господарства	178,0	186,2	293,9	263,5	234,7
Продукція рослинництва	168,0	172,7	277,8	247,0	213,7
Продукція тваринництва	10,0	13,5	16,1	16,5	21,0
Господарства населення					
Продукція сільського господарства	2608,8	2496,9	2454,5	2606,1	2392,3
Продукція рослинництва	1643,0	1626,1	1751,7	1841,6	1664,8
Продукція тваринництва	965,8	870,8	702,8	764,5	727,5

Дані табл. 2 показують, що виробництво продукції сільського господарства за останні п'ять років збільшилось. У 2010 році сільськогосподарські підприємства виробили продукції на 347,5 тис. грн. більше, ніж у 2006 році. Аналогічна закономірність спостерігається і у фермерських господарствах. Господарства населення зменшили виробництво сільського господарства на 8,3 %.

За період з 2006 року по 2010 рік відбулися зміни у прибутковості основних видів продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах (табл. 3).

Таблиця 3

Рівень рентабельності основних видів продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах, %

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Зернові культури	9,3	43,2	20,7	14,2	19,7
Насіння соняшнику	20,3	114,5	30,3	44,9	69,2
Цукрові буряки (фабричні)	1,9	-16,4	0,7	-19,3	-1,0
Овочі відкритого ґрунту	-18,9	24,9	3,6	4,4	-0,2
Картопля	26,8	12,8	28,8	43,8	33,8
Плоди	-32,6	-32,6	-34,0	-37,8	-12,6
Молоко і молочні продукти	-0,1	29,4	6,3	6,8	29,1
Велика рогата худоба на м'ясо	-35,2	-40,4	-17,7	-29,1	-33,1
Свині на м'ясо	-23,2	-37,2	-23,9	47,5	-0,6

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Вівці та кози на м'ясо	-41,9	-50,2	47,0	8,5	-32,2
Птиця на м'ясо	-20,1	-51,8	-49,6	-33,8	-50,0
Яйця	-8,2	14,9	4,0	10,0	0,0
Вовна	-55,1	-50,4	-56,8	-82,1	-72,2

Аналіз даних табл. 3 показав, що рівень рентабельності виробництва підвищився по зернових культурах, насінню соняшнику, картоплі та молоку. На низькому рівні залишається рентабельність виробництва цукрових буряків, овочів та плодів. Збитковим є виробництво яловичини, свинини, вовни та іншої продукції тваринництва.

Багатоукладність економіки та розвиток способів господарювання на засадах приватної власності загострили проблему спеціалізації і галузевої структури, бо нові підприємства створювалися, за рідким виключенням, як багатогалузеві. Проте, з утвердженням справжнього господаря на землі, подальшим удосконаленням ринкових відносин спеціалізація аграрних підприємств набуває нового імпульсу, оскільки вибір головних галузей, їх розмір, ринки збуту, економічні стосунки, ціни тощо стали вирішуватися безпосередніми товаровиробниками сільськогосподарської продукції.

Спеціалізація – це один із багатьох і можливих шляхів пристосування підприємства до нових умов, які висуваються науково-технічним прогресом з метою створення умов для досягнення більш високої продуктивності праці, підвищення якості продукції та ефективності виробництва.

При вирішенні питань пов'язаних з перспективами розвитку виробництва підприємці мають керуватися принципом економічних переваг. Підприємство, як юридична особа, повинно концентруватися на виробництві тих видів продукції на які є попит і забезпечують максимальну економічну вигоду, або мінімальні витрати порівняно з іншими видами діяльності. При цьому мається на увазі, що підприємство, виробляючи найбільш економічні види продукції, реалізує їх, одержує дохід, за якого придбає необхідні товари сільськогосподарського призначення, які виробляти в підприємстві економічно менш вигідно порівняно з витратами, що несе на їх придбання.

До поглиблення спеціалізації підприємств спонукає конкуренція між сільськогосподарськими товаровиробниками, що значно посилюватиметься в умовах подальшого насичення ринку продовольством.

Практика свідчить, що підприємствам необхідно розвивати ту галузь, продукція якої використовується як сировина для переробних підприємств, розміщених поблизу землекористування даного підприємства.

На спеціалізацію значно впливають біологічні фактори, насамперед, шкідники і хвороби сільськогосподарських культур. Наприклад, у сприятливих умовах для виробництва цукрових буряків у Полтавській області підприємства не повинні розширювати їх площі посіву більш ніж на двох полях у сівозміні, оскільки це може призвести до неконтрольованого поширення шкідників. Збільшення частки посіву соняшнику у структурі посівних площ призводить до виснаження ґрунту і поширення хвороб та шкідників.

Аналіз проблем спеціалізації сільськогосподарського виробництва показує, що розробляючи основні його напрями підприємці повинні:

- урахувати вимоги економічних законів, насамперед закону вартості;
- розмішувати виробництво продукції в залежності від ґрунтово-кліматичних та економічних умов;
- забезпечувати виробництво продукції високої якості з мінімальними витратами праці та коштів;
- розвивати галузі, які б забезпечили максимальний рівень продуктивності праці та раціональне природокористування.

Внутрішньогосподарська спеціалізація підприємств має розвиватися шляхом відокремлення виробництва окремих видів продукції або його технологічних стадій на окремих внутрішньогосподарських виробничих підрозділах – бригадах, фермах, кооперативах. Це дозволить врахувати існуючі в межах багатьох підприємств відмінності в умовах господарювання, а також сконцентрувати виробництво навіть тоді, коли певна галузь не є провідною.

Слід застережити підприємців, що економічно не виправдано поспішно, без достатнього наукового обґрунтування і необхідної матеріально-технічної бази змінювати спеціалізацію сільськогосподарського виробництва. Цей процес повинен здійснюватись по мірі створення та удосконалення необхідних організаційно-економічних та техніко-технологічних умов.

Реорганізація колективних сільськогосподарських підприємств та більшості радгоспів привела до зрушень в їх організаційній структурі.

Організація роботи сучасних багатопрофільних підприємств ринкового типу на селі потребує структуризації та відпрацювання внутрішньогосподарського механізму господарювання. У складі кожного підприємства повинні працювати виробничі підрозділи в умовах удосконалених економічних відносин і забезпечувати максимальний економічний ефект.

Внутрішньогосподарські виробничі структури мають ґрунтуватися на приватній власності на засоби виробництва, колективній формі його організації та засадах товарного ринку. При цьому не слід порушувати організаційну цілісність підприємства. Можливе також їх подібнення на економічно-відособлені групи працівників, зайнятих виробництвом чи наданням послуг. Сутність подібнення залежатиме від видів продукції та послуг.

Організаційна структура підприємства повинна передбачати розвиток самостійних внутрішньогосподарських виробничих підрозділів, які працюватимуть на договірній основі та на принципах самокупності та самофінансування. Кожен структурний підрозділ матиме особовий рахунок.

Вироблена продукція, послуги та роботи на внутрішньогосподарському рівні стають товаром, а кожен підрозділ матеріально відповідатиме за використання договірних зобов'язань по виробництву продукції та надання послуг перед підприємством та іншими підрозділами.

Економічні відносини мають будуватися на основі чекової форми взаєморозрахунків, а виробничі підрозділи стають об'єктом обліку. Бухгалтер підрозділу чи його керівник щомісячно складає особовий рахунок і до встановленої дати передає його бухгалтерії підприємства.

Як результат, у виробничих підрозділах з'явиться не лише володіння і розпорядження новоствореною вартістю, а й повна економічна відповідальність за наслідки господарювання.

Висновки. 1. Проаналізовано кількість підприємств за організаційно-правовими формами господарювання у сільському господарстві Полтавської області, виробництво ними продукції сільського господарства та рівень їх прибутковості.

2. Для підвищення ефективності діяльності сучасних аграрних підприємств запропоновано розвивати ті галузі, які забезпечують виробництво найбільш економічно вигідні види продукції. Разом з тим застерігається про те, що змінювати спеціалізацію підприємств можна лише при наявності матеріально-технічної бази та удосконалення необхідних організаційно-економічних та технологічних умов. Наголошується на необхідності відпрацювання внутрішньогосподарського механізму господарювання.

Література:

1. Статистичний щорічник Полтавської області, Головне управління статистики у Полтавській області, 2011 р.

Рецензент: д.е.н., професор Махмудов Х.З.

УДК 65.012.45:303.443:631.11

ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Улянич К.Ф., к.е.н., Улянич Ю.В., к.е.н.

Уманський національний університет садівництва

Розкрито суть та необхідність інформаційно-консультаційного забезпечення, розроблено напрями вдосконалення системи інформаційно-консультаційного забезпечення для суб'єктів аграрного бізнесу.

The essence and the need for information and consultation software developed ways for system information and consulting support for business Agribusiness.

Постановка проблеми. Однією з важливих передумов успішного розвитку суб'єктів аграрного бізнесу є заходи щодо забезпечення їх доступу до ринку наукових, освітніх, консультаційних послуг і інформації. Вказані заходи доцільно реалізувати у рамках єдиної системи інформаційного забезпечення АПК. Суб'єкти аграрного бізнесу зможуть одержувати своєчасну і якісну інформацію про державну аграрну політику, умови кредитування, оподаткування, субсидування, обсяги торгівлі, ціни та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Систематизацією накопичених знань і зарубіжного досвіду в теорії та практиці організації і функціонування системи з надання інформаційно-консультаційних послуг виробникам сільськогосподарської продукції на національному та регіональному рівнях з використанням сучасних інформаційних технологій присвячені праці таких вчених, як О.М. Бородіна, В.К. Горкавий, Г.В. Жаворонкова, Т.П. Кальна-Дубінюк, В.В. Козлов, М.Ф. Кропивко, І.М. Криворучко, М.І. Лобанов,